

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Digitalizace soudnictví v Evropské unii Soubor příležitostí

[COM(2020) 710 final]

(2021/C 286/16)

Zpravodaj: **João NABAIS**

Žádost o vypracování stanoviska	21. 4. 2021
Právní základ	Článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	31. 3. 2021
Přijato na plenárním zasedání	27. 4. 2021
Plenární zasedání č.	560
Výsledek hlasování	
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	237/2/9

1. Závěry a doporučení

1.1. EHSV toto sdělení vítá coby důležitý a účinný krok k umožnění digitalizace soudnictví. Je naprosto nezbytné poskytnout členským státům jak potřebné finanční prostředky, tak i nástroje, a podpořit je tak na vnitrostátní úrovni v této transformaci. S takovou podporou bude možné rozvíjet digitalizaci soudnictví na evropské úrovni a vytvořit mechanismy pro intenzivnější přeshraniční spolupráci mezi soudními orgány.

1.2. EHSV upozorňuje, že obecně se situace v jednotlivých členských státech velmi liší a že vzhledem k rozmanitosti vnitrostátních nástrojů IT členské státy některé mechanismy, jako třeba systém e-CODEX ⁽¹⁾, nevyužívají důsledně.

1.3. Pode EHSV je tedy stále důležitější stanovit pravidla zaměřená na lepší harmonizaci mezi jednotlivými členskými státy.

1.4. EHSV má za to, že digitalizace soudnictví je základním nástrojem pro zajištění skutečného partnerství mezi orgány členských států v boji proti trestné činnosti, která vážně poškozuje evropský prostor.

1.5. EHSV konstatuje, že některé konkrétní aspekty nereflektují mnohostrannou realitu soudních systémů jednotlivých členských států.

1.6. EHSV navrhuje, aby Komise přijala směrnici o zapojení do soudních řízení na dálku, která by stanovila a akceptovala jakýkoli způsob kontaktu prostřednictvím videohovoru na jakémkoli médiu, jež zaručuje právo na respektování soukromého života a neohroží ochranu osobních údajů daných osob ani důvěrnou povahu probíhajícího řízení.

1.7. EHSV se proto nedomnívá, že použití jiných, již existujících prostředků komunikace na dálku by mohlo ohrozit ochranu údajů jako takovou, když se většina líčení může zúčastnit skutečně kdokoli.

1.8. EHSV se domnívá, že policejní orgán vyšetřující potenciální teroristickou skupinu v členském státě musí mít okamžitý přístup k údajům shromážděným nejen v databázích Europolu, Eurojustu a Úřadu evropského veřejného žalobce (EPPO), ale také v databázích policejních orgánů každého členského státu.

⁽¹⁾ COM(2020) 712 final.

1.9. EHSV zdůrazňuje, že je třeba co nejvíce využít výhod, která přináší digitalizace, k uplatnění možnosti výkonu soudních rozhodnutí v jiných členských státech, k alternativním řešením sporů a k administrativní spolupráci mezi členskými státy a agenturami EU.

2. Sdělení Komise

2.1. Sdělení Komise navrhuje sadu nástrojů pro digitalizaci soudnictví s cílem posunout odvětví soudnictví do digitálního věku. Vyzývá k přístupu, který zohledňuje odlišné vnitrostátní podmínky a pravomoci členských států a plně respektuje zásady subsidiarity a proporcionality. Zároveň je důležité, aby všechny členské státy usilovaly o zmenšení stávajících rozdílů v digitalizaci a rozšířené vnitrostátních systémů soudnictví a o využití příležitostí dostupných v rámci příslušných mechanismů financování z EU.

3. Obecné připomínky

3.1. Krize COVID-19 přinesla mnoho problémů z hlediska fungování soudnictví a účinné soudní ochrany. Došlo ke zpožděním při jednáních s osobní účastí a při přeshraničním doručování soudních písemností, dočasně nebylo možné získat osobní právní pomoc a některé lhůty vypršely kvůli velkým prodávám. Práci soudů dále komplikuje nárůst počtu případů platební neschopnosti a propouštění v souvislosti s pandemií.

3.2. V této souvislosti je nezbytné zavést nová opatření k zintenzivnění a urychlení digitalizace soudnictví; za tímto účelem je nezbytné podpořit členské státy na vnitrostátní úrovni a poskytnout jim nejen nezbytné finanční prostředky, ale také nástroje, které všem justičním orgánům a pracovníkům umožní připravit se na tuto novou éru změn. Je naprosto nezbytné zajistit lepší přístup k justici a přiblížit soudnictví občanům.

3.3. Pouze tato podpora poskytnutá na vnitrostátní úrovni umožní rozvíjet digitalizaci soudnictví na evropské úrovni tak, aby byly vytvořeny mechanismy pro intenzivnější přeshraniční spolupráci mezi soudními orgány.

3.4. Je třeba poznamenat, že obecně se situace v jednotlivých členských státech velmi liší a že vzhledem k rozmanitosti vnitrostátních nástrojů IT členské státy některé mechanismy, jako třeba systém e-CODEX, nevyužívají důsledně.

3.5. Zdá se tedy, že je stále důležitější stanovit pravidla zaměřená na lepší harmonizaci mezi jednotlivými členskými státy Evropské unie.

3.6. Hlavním cílem sdělení je další digitalizace služeb veřejného soudnictví, podpora využívání zabezpečených a vysoce kvalitních technologií pro komunikaci na dálku (videokonferencí), usnadnění propojení vnitrostátních databází a registrů a podpora používání zabezpečených kanálů elektronického přenosu mezi příslušnými orgány.

3.7. Digitalizace soudnictví je základním nástrojem pro zajištění skutečného partnerství mezi orgány členských států v boji proti trestné činnosti, která vážně poškozuje evropský prostor, jako jsou teroristické trestné činy, praní peněz a korupce, obchodování s lidmi, nenávist a podněcování k nenávistným verbálním projevům a k násilí.

3.8. Dnes mají tyto trestné činy na územní úrovni stále častěji průřezový charakter. Digitalizace proto představuje obrovský a zásadní krok ve strategii vyšetřování a potlačování těchto ničivých jevů.

3.9. Přestože Komise vyvinula v této oblasti značné úsilí a její sdělení si zaslouží velmi pozitivní hodnocení, digitalizace soudnictví je ve skutečnosti dlouhý a obtížný proces.

3.10. Některým konkrétním aspektům sdělení lze vytknout nedostatky nebo dokonce neuvědomění si rozporu mezi navrhovanými myšlenkami a mnohostrannou realitou soudního prostředí jednotlivých členských států.

3.11. Zdá se, že Komise opomíjí způsoby vedení soudních řízení a jiných soudních úkonů v občanskoprávních, obchodních a pracovněprávních řízeních a rovněž v řízeních trestních (jako je výslech obžalovaných a výslechy svědků během trestního vyšetřování) s účastí osob na dálku, a to buď prostřednictvím aplikací dostupných na trhu, nebo prostřednictvím videohovorů v rámci kontaktních aplikací.

3.12. EHSV chápe, že je třeba respektovat zavedené aspekty soudnictví, ale krize COVID-19 nám umožnila uvědomit si, že není nutné pořádat videokonference prostřednictvím stávajících mechanismů interakce mezi soudy (jak na vnitrostátní, tak na mezinárodní úrovni) za přítomnosti účastníků řízení u příslušných soudů v místě bydliště nebo na místech předem určených a povolených (jako jsou policejní stanice, pracoviště forenzní služby a další), neboť kontakt se svědky lze navázat prostřednictvím počítače nebo mobilního telefonu, ať se nacházejí kdekoli.

3.13. Dnes již existují prostředky komunikace na dálku, které nejenže zaručují právo na soukromí, ale i ochranu údajů – což jsou dva zásadní prvky, které musí být samozřejmě zabezpečeny.

3.14. Je třeba připomenout obecnou zásadu veřejného projednávání soudních případů. Při hlavním líčení, které je přístupné veřejnosti, tak nejsou přítomni pouze příbuzní a přátelé jednotlivých zúčastněných stran (tedy žalobce a žalovaného v občanskoprávním, obchodním a pracovněprávním řízení nebo poškozeného a obžalovaného v trestním řízení), ale i další osoby, kterých se řízení přímo netýká, a v mnoha případech dokonce novináři a další pracovníci sdělovacích prostředků.

3.15. EHSV se proto nedomnívá, že použití jiných prostředků komunikace na dálku, jako jsou již existující IT platformy a jiné řádně schválené digitální aplikace, by mohlo ohrozit ochranu údajů jako takovou, když se většina líčení může zúčastnit skutečně kdokoli.

3.16. Žalovaná osoba musí mít navíc, a to zejména v trestním právu procesním, sama možnost zvolit si, že bude vyslechnuta prostřednictvím nástrojů umožňujících komunikaci na dálku, místo aby se musela osobně dostavit k soudu, tedy za předpokladu, že neexistují žádné zvláštní výjimky odůvodňující nutnost osobní přítomnosti (ob)žalované osoby u soudu.

3.17. Pokud jde o svědky, je třeba dbát na to, aby tělesně postižené osoby žijící v malých obcích vzdálených mnoho kilometrů od nejbližšího soudu, nemusely opustit pohodlí svého domova a čekat dlouhé hodiny, než budou předvolány jako svědci, protože dnes existují spolehlivé certifikované elektronické platformy, které zaručí bezpečnost a důvěrnost výměny informací a svědectví na dálku.

3.18. Komise ve svém sdělení navrhuje podporovat „využívání zabezpečených a vysoce kvalitních komunikačních technologií na dálku (videokonferencí)“.

3.19. EHSV proto v souladu s výše uvedeným navrhuje, aby Komise přijala směrnici o zapojení do soudních řízení na dálku, která by stanovila a akceptovala jakýkoli způsob kontaktu prostřednictvím videohovoru na jakémkoli médiu (například na pevném počítači, notebooku nebo dokonce mobilním telefonu), jež zaručuje právo na respektování soukromého života a neohroží ochranu osobních údajů dané osoby ani důvěrnou povahu probíhajícího řízení.

3.20. Takový přístup je v souladu se zprávou Komise o strategickém výhledu do roku 2020, v níž se uvádí, že digitální transformace v oblasti soudnictví by měla na první místo stavět občany a vytvářet nové příležitosti pro různé zúčastněné strany a pomoci tak snížit zpoždění, zvýšit právní jistotu a poskytnout levnější a snadnější přístup ke spravedlnosti.

3.21. Bude však nutné věnovat pozornost situaci nezletilých a zranitelných osob, jakož i případům týkajícím se nenávistných či sexuálních trestných činů, tj. případům, kdy je důležitější, či dokonce nezbytné zaručit ochranu soukromí a právní jistotu.

3.22. Komise se ve svém sdělení rovněž zabývá přípravou vzoru pro přístup k judikatuře vnitrostátních soudů ve strojově čitelné formě, tzv. evropského identifikátoru judikatury.

3.23. Tento návrh si zaslouží plnou podporu, ale aby byl plně účinný, bude možná zapotřebí přijmout doplňující právní předpis zacílený na standardizaci formy (a nikoli podstaty) soudních rozhodnutí.

3.24. Jak všichni víme, každý členský stát má nejen své vlastní právní předpisy, ale také svůj vlastní systém formalizace. Struktura a skladba rozsudku v Portugalsku jistě nebude stejná jako v Itálii nebo ve Francii, a tyto rozdíly by proto Komise měla náležitě zohlednit.

3.25. Komise rovněž navrhuje vytvořit IT platformu pro spolupráci mezi společnými vyšetřovacími týmy (za účasti vyšetřovatelů a státních zástupců z členských států, případně s podporou Europolu, Eurojustu a EPPO). Přístup k údajům a databázím, které budou k dispozici v členských státech, by měly mít pouze příslušné orgány, které dodržují požadavky na ochranu údajů.

3.26. Jedná se o vynikající návrh, který však může být zmařen nedostatečnou harmonizací pravidel různých trestních řádů členských států upravujících všechny záležitosti týkající se dokazování.

3.27. Dokud nedojde k této standardizaci, je možné, že některé vyšetřovací úkony povedou k neplatnosti podle právních předpisů některých členských států, což by mohlo narušit účinnost společného vyšetřování.

3.28. Jedním z témat Komise ve sdělení, jež je předmětem tohoto stanoviska, je boj proti terorismu. Kromě konstatování potřeby legislativního návrhu týkajícího se výměn digitálních spisů v případech přeshraničního terorismu je však nezbytné vytvořit a zavést nástroje využívající digitální propojení pro výměnu nejen procesních písemností, ale i informací o podezřelých osobách a činnostech sledovaných skupin⁽²⁾.

3.29. EHSV se s ohledem na nutnost boje proti terorismu domnívá, že policejní orgán vyšetřující potenciální teroristickou skupinu v členském státě musí mít okamžitý přístup k údajům shromážděným nejen v databázích Europolu, Eurojustu a EPPO, ale také v databázích všech policejních orgánů každého členského státu. Je však nutné zajistit, že informace nebudou poskytnuty neautorizovaným či nedůvěryhodným osobám.

3.30. Je rovněž nutné zajistit poskytování on-line služeb, jako je obnova průkazu totožnosti, vystavení elektronických soudních osvědčení, dokladů osvědčujících osobní stav nebo dokonce výpisů z trestního rejstříku, jakož i nahlížení do soudních jednání on-line, neboť to umožní nejen omezit cesty do míst, kde jsou služby poskytovány, ale také nabízet tyto služby i v případech, že musí být tato místa uzavřena.

3.31. Pokud však jde o propojení údajů (zejména o společnostech, úpadcích, údajů z katastrů nemovitostí a obchodních rejstříků a rejstříků trestů), je nutné zajistit, aby přístup k těmto údajům nemohl v určitých případech (například u údajů z rejstříku trestů) ohrozit právo na respektování soukromého života a ochranu osobních údajů.

3.32. Je proto nezbytné počítačový model vyvinutý v této oblasti opravdu důkladně prověřit, aby se požadovaná digitalizace neobrátila proti občanům a neporušovala jejich základní práva.

3.33. Komise ve sdělení představuje vytvoření nástroje „Můj prostor na portálu e-justice“, jehož cílem je umožnit jednotlivcům elektronický přístup k soudním písemnostem, do kterých je osoba nebo její právní zástupce oprávněn nahlížet nebo které může získat (ve vnitrostátních věcech nebo ve věcech projednávaných v jiných členských státech).

⁽²⁾ Viz stanovisko EHSV (Úř. věst. C 110, 22.3.2019, s. 67).

3.34. Vzhledem k tomu, že možnost digitálního přístupu k informacím ve věcech, v nichž je občan účastníkem řízení, zaručuje rychlejší, účinnější a méně nákladný přístup ke spravedlnosti, je důležitou podmínkou pro vytvoření skutečné soudní transparentnosti a základním nástrojem k dosažení toho, aby občané cítili, že spravedlnost není netransparentní a nepřístupná.

3.35. Skutečnost, že soudní orgány a samotní právníci mohou mít elektronický přístup k věcem, které byly projednávány v jiném členském státě, představuje obrovský a zásadní krok v rámci v tolik žádoucí digitalizaci soudnictví.

3.36. Vzhledem k tomu, jaké rozdíly panují mezi členskými státy, pokud jde o rozsah soudního tajemství v trestním řízení, se však zdá, že při neexistenci harmonizace vnitrostátních právních předpisů v této oblasti bude tento vynikající návrh Komise v souvislosti s přeshraničním registrem jistě ohrožen.

3.37. Požadovaná digitalizace soudnictví musí občanům Unie nabídnout nové a významné možnosti řešení problémů v přeshraničním kontextu. Je to jediný způsob, jak dosáhnout cíle posílení práva občanů na přístup ke spravedlnosti.

3.38. V tomto ohledu Komise poukazuje například na zavedení (digitálních) prostředků pro uplatnění přeshraničních platebních rozkazů a na možnost zajistit přeshraniční vymáhání výživného pro nezletilé v rámci rodičovských povinností.

3.39. Komise však ve svém sdělení vynechala skutečně zásadní otázku možnosti výkonu soudních rozhodnutí v jiných členských státech. Přitom digitalizace nabízí prostředky k dosažení tohoto cíle, který je dlouhodobým požadavkem mnoha právníků. Je třeba poznamenat, že v několika oblastech (obchodní právo a rodinné právo) již je taková situace umožněna, takže je třeba tyto podmínky rozšířit na oblasti, které zatím takto pokryty nejsou.

3.40. Již dlouho je prokázáno, že soudní rozhodnutí jsou nutně vydávána soudy každého členského státu a že v tomto ohledu je třeba svrchovanost členských států Unie považovat za nedotknutelnou.

3.41. Pravdou však je, že mnoho soudních rozhodnutí se v konečném důsledku vztahuje na majetek, podniky nebo občany nacházející se mimo území, kde bylo rozhodnutí vydáno.

3.42. V takových případech představují hranice mezi členskými státy překážku pro rychlé uplatnění spravedlnosti. Soudní spolupráce v rámci Unie by proto měla využít možností, které nabízí digitalizace, aby výkon rozhodnutí probíhal přímo na území, kde se dotčený majetek nachází.

3.43. Totéž platí pro alternativní řešení sporů, jejichž řízení by mělo být rovněž možné provádět on-line, včetně činností rozhodčích středisek, smířčích soudců a veřejných systémů mediace.

3.44. Pokud jde o spolupráci mezi vnitrostátními orgány a agenturami a orgány EU v boji proti přeshraniční trestné činnosti, Komise správně uznává potřebu zlepšit schopnosti digitální spolupráce.

3.45. Ačkoli se dalo doufat, že Komise ve svém sdělení definuje model, který má být přijat, a investice, které bude připravena podpořit, aby bylo tohoto důležitého cíle dosaženo, obsahuje sdělení jen zbožné přání, aby se agentura Eurojust, EPPO, úřad OLAF (Evropský úřad pro boj proti podvodům) a agentura Europol „dohodly na společném přístupu, který zajistí hladkou a bezpečnou spolupráci s členskými státy [...]“.

3.46. V tak důležité oblasti by však Komise měla stanovit časový horizont pro nastavení modelu spolupráce a namísto pouhého doufání, že se orgány dohodnou, by se měla zavázat k vytvoření nástroje (směrnice?), který by i v tomto případě umožnil zavést mechanismus založený na možnostech, které nabízí digitalizace.

3.47. EHSV vítá záměry vyjádřené Komisí v tomto sdělení, které se týkají finanční podpory poskytované členskými státy na vývoj vhodných informačních systémů a stanovení strategie pro digitalizaci soudnictví v EU v rámci nového programu Spravedlnost a programu Digitální Evropa.

3.48. Je třeba poznamenat, že hlavní překážkou digitalizace nejsou soudní orgány ani občané, ale nedostatek prostředků, které mají členské státy k dispozici pro provádění takových opatření k vytváření a zavádění digitálních platforem a elektronických prostředků v oblasti spravedlnosti.

3.49. Z tohoto důvodu, a zejména v souvislosti se současnou krizí, která krutě zasahuje hospodářství členských států, a to nejen krátkodobě, ale i dlouhodobě, je naléhavě nutné najít pro tyto země finanční řešení, aby bylo možné dosáhnout digitalizace soudnictví v nezbytném souladu a za jednotného postupu. Teprve pak bude možné navázat přeshraniční spolupráci na evropské úrovni.

3.50. Je třeba také zdůraznit, že Komise hodlá zajistit, aby bylo na tento velmi důležitý cíl, jenž tkví ve využití procesu digitalizace k vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva v EU, možné použít prostředky, které budou uvolněny v rámci Nástroje pro oživení a odolnost.

3.51. Potěšujícím signálem je také skutečnost, že se Komise domnívá, že nástroj pro technickou pomoc, který vychází z návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, pomůže všem členským státům provést reformy v oblasti soudnictví, což bude samozřejmě zahrnovat výše uvedené investice do digitalizace.

3.52. Jelikož se Komise domnívá, že současná přeshraniční spolupráce probíhající v papírové formě se vyznačuje řadou nedostatků, které mají nepříznivý dopad na efektivitu a náklady soudních řízení, je nezbytné, aby se elektronický přenos stal výchozím kanálem pro komunikaci a výměnu dokumentů.

3.53. Pro propojení vnitrostátních systémů by mohl být vyvinut decentralizovaný informační systém, aby bylo možné dokumenty elektronicky sdílet rychleji a bezpečněji. Za tímto účelem by při předávání dokumentů a shromažďování důkazů mělo být přihlíženo k ochraně údajů a soukromí.

3.54. Všeobecné rozšíření elektronických postupů, dematerializace komunikace mezi soudy a jinými subjekty a útvary, jakož i poskytování multimediálních procesních dokumentů právními zástupci jsou zásadními opatřeními pro dosažení digitalizace soudnictví.

3.55. Komisi je rovněž třeba upozornit na potřebu poskytnout právníkům nástroje pro provádění stanovených opatření, a to prostřednictvím odborné přípravy v oblasti digitálních technologií a specializovaných kurzů pro používání některých elektronických aplikací a platforem, což s sebou nutně ponese finanční náklady.

3.56. Výjimku je však třeba učinit v případě členských států, proti kterým je vedeno řízení pro porušování základních práv nebo porušování zásad právního státu:

a) tyto státy by neměly mít možnost čerpat finanční prostředky EU a

b) neměly by s nimi být sdíleny všechny informace, neboť již není možné důvěřovat jejich soudům, soudnímu systému a policejním orgánům.

3.57. Současné transformační úsilí poskytuje pevný základ pro větší využití technologických možností prostřednictvím nově vznikajících technologií za účelem vybudování ekosystému spravedlnosti, který bude vybaven digitálními prostředky a bude zaměřen na občany.

3.58. EHSV s velkým zájmem očekává úpravu právních předpisů, která by umožnila žádoucí přechod spravedlnosti do digitálního věku, včetně přijetí elektronické identifikace pro digitální přenos soudních písemností a přípustnosti elektronických či elektronicky předávaných dokumentů jako důkazů v soudních řízeních.

V Bruselu dne 27. dubna 2021.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG
